

Teatrul Secuiesc de Stat din Tg. Mureș: *Arcul de triumf* de A. Baranga

Premiera: 19 august 1959. Regia: Vlad Mugur. Decoruri și costume: Jules Perahim. Distribuția: Kőszeg Margit (Valeria Zapan); Mogyorósi Győző (Dr. Sava Zapan); Borovskí Oszkar (Ageamolu); Mende Gaby (Jeni); Sarlai Imre (Mayer Bayer); Lantos Béla (Titu Priboiești); Tamás Ferenc (Fanache Verzea); Gömöri Emma (Zinca); Erdős Irma (Magda); Csorba András (Matei); Tóth Tamás (Tudose); Kiss László (Oprisan); Nagy Iózsef (Gligore); Kovács György (Ciolac); Ferenczi István (Tătaru); Jeney Ottó (Von Stumm); Lohinszky Loránd (Klemm); Gyarmati István (Miluță Jipa); Nagy Imre (Panait); Suba Endre (Primarul); Kellán Sándor (Președintele tribunalului); Tarr László (Ionescu); Nemes Sándor (Manole); Varga Iózsef (Dudă); Faluvégi Lajos (Dominte); Bedő Ferenc (Ion); Sinka Károly (Soldatul sovietic).

Invitați la Tg. Mureș să contribuie la realizarea spectacolului festiv *Arcul de triumf* — prin care teatrul de acolo a cinstit cea de a 15-a aniversare a Eliberării — regizorul Vlad Mugur și scenograful Jules Perahim au căutat să dea o versiune scenică plină de prospețime și de actualitate, poartând toate valorile textului și ținând seama de factura acestuia.

Piesa lui Baranga e, mai degrabă, o *narațiune*, o înfățișare epico-dramatică a uneia din multiplele acțiuni patriotice, conduse de partid, care au dus la înfăptuirea Eliberării. Cu alte cuvinte, e o *cronică* a zilelor din preajma lui 23 August 1944. Caracterul acesta de cronică a fost fixat și subliniat cu multă pregnanță în cadrul plastic al spectacolului. Plecând de la o sugestie a textului (atât grupul fugarilor, în frunte cu generalul Ageamolu, cit și cel al comuniștilor, condus de Magda, consultă, în tablourile 1, respectiv 2, harta operațiunilor militare), Jules Perahim a proiectat întreaga desfășurare a piesei pe o imensă hartă a Europei, ca fundal permanent, luminând ingenios în momentele potrivite, porțiunea din jurul Carpaților, adică însuși locul geografic al acțiunii. Printr-o asemenea soluție plastică, Perahim a asigurat *Arcului de triumf* o mai mare anvergură, închipuind piesa ca pe unul din multiplele documente dramatice europene ale supremei înclăștări pentru doborârea fascismului, pentru libertatea popoarelor. Deasupra fiecăreia din cele patru ambianțe (casa Zapan, casa conspirativă a Magdei, siguranța, casa lui Mayer Bayer) stă, tot ca element fix, un medalion ornamental în care e înscris anul 1944, subliniindu-se astfel încă o dată caracterul de cronică al lucrării dramatice. În tratarea decorului propriu-zis, Perahim a mers pe calea unei stilizări și esențializări sobre, atât în liniile și volumele panourilor sau ale recuzitei, cit și în culorile, folosind lumina în tonuri fundamentale de albastru, alb și purpuriu. Pentru teatrul din Tg. Mureș, decorul lui Jules Perahim a constituit o sensibilă și, am zice, necesară înviorare față de sceno-

grafia din ultimul timp, amenințată — cu unele excepții — de o rutină în sens naturalist.

Vlad Mugur a știut să grefeze cu expresivitate jocul actoricesc pe acest excelent cadru plastic, izbutind — la rindul lui — să stabilească și regizoral stilul de cronică al spectacolului. În sensul acesta, sarcina lui Mugur a fost de a crea, din gesturi și atitudini cotidiene, *portrete* dramatice care să populeze viabil narațiunea cronică-rească de pe scenă. Regizorul a propus, astfel, celor mai multe dintre personaje soluția compoziției, creind un fundal omenesc divers și colorat, din care a desprins cu pregnanță figura nobilă a Magdei, a lui Oprisan sau a Valeriei. Conflictul dramei a luminat în felul acesta nu numai pozițiile ideologice, politice, antagoniste, ale celor două tabere — comuniștii, de o parte, și burghezo-moșierimea, de cealaltă — ci și cele morale, de caracter, ale acestora, subliniind calitatea umană superioară a luptătorilor patrioți și satirizând — în conformitate cu intențiile textului — marasmul burgheziei și moșierimii, care, la 23 August 1944, urmau să primească o lovitură hotărâtoare. Asigurind fiecărui personaj un profil net — ca într-o frescă — regia n-a neglijat, pe de altă parte, mersul dramatic al acțiunii, dozându-i cu măsură alternativele momente de urgență (ridicula precipitare a „fugarilor” din tabloul 1), de calmă cumpănire a situației (tabloul 2, în casa conspirativă), sau de teroare (tablourile 3 și 5, la siguranță), de suspensie dramatică (ingrijorarea Magdei, în tabloul 4) sau de ușor lirism (în același tablou). De remarcat, de asemenea, e realizarea finalului, unde cu câteva personaje doar, regizorul a compus un tablou plastic emoționant, profilind figura lui Oprisan, a Magdei și a Soldatului sovietic, ca și cele ale muncitorilor înarmați, prinși în plină lumină și proiectați pe fundalul inundat de purpuriul zorilor care s-au înălțat în marea zi de 23 August 1944.

Interpretările actoricești au fost, în marea lor majoritate, de foarte bună calitate, chiar

dacă unele n-au fost susținute mereu cu aceeași intensitate și stil. Se cuvine amintită, printre cei dintii, Erdős Irma, care, în special în primele tablouri, a dat un relief deosebit Magdei, prin căldura, prin echilibrul și chiar forța dramatică imprumutate personajului. Spre final, în schimb, interpreta și-a diminuat tonusul dramatic, lăsând impresia că în tabloul de la Mayer Bayer, luptătoarea a cedat prea mult îndoielii semănate de trădarea lui Matei. (Aceasta, după scena înfruntării cu Matei, jucată cu suficient dramatism.) Csorba András a construit cu finețe psihologică figura trădătorului Matei, căruia i-a subliniat și micimea suflătească, și panica răspunderilor viitoare, și cruzimea disperată cu care-și vinde tovarășii și pe propria lui soție.

În Valeria Zapan, Köszegy Margit a întruchipat o mamă sensibilă și plină de demnitate omenească și patriotică, deși

construcția rolului a apărut, în ansamblu, prea sumară, nepotențată la maximum de resursele binecunoscute ale actriței. Dimpotrivă, Kovács György a compus cu mare abundență de mijloace tipul călăului Ciolac, șeful siguranței. Artistul și-a trecut personajul printr-o întreagă gamă de nuanțe și de ipostaze, concepindu-l — spre deosebire de alte interpretări anterioare ale lui Ciolac — cu mijloace din cele mai subtile și rafinate. Ciolac a apărut astfel inteligent, flexibil, neprevăzut, și am găsit că e o versiune interesantă și inedită. Totuși, trebuie arătat că în prima parte a rolului (tabloul 3), Kovács și-a supralicitat compoziția, în sensul unei satirizări excesive, făcute pe alocuri cu atitudini și gesturi exterioare, lipsite de semnificație. În actul III, însă, interpretul și-a câștigat adevărata măsură, creînd momente de autentică valoare artistică.

Ținând în primul rând la exprimarea omeniei și nobleței de caracter a lui Mayer Bayer, ceea ce e meritoriu, Sarlai Imre a neglijat în parte să dea personajului savoarea hazlie, cerută de text. Mayer Bayer a apărut astfel cu o demnitate resemnată, întrucîtva prea trist, fără scintile de duh cu care ne-a obișnuit, de pildă, interpretarea lui Jules Cazaban. Expresiv satirizat, personajul înfățișat de Lantos Béla (Titu Priboiești), în timp ce ofițerul S.S. (von Klemm), interpretat de Lohinszky Loránd, a fost palid schițat în raport cu talentul actorului, capabil de compoziții din cele mai izbutite.

Deși a avut un rol de redusă participare la dialog, Kiss László a fost, pentru noi, adevărata revelație a spectacolului, tocmai pentru că a izbutit să marcheze semnificația și statura eroică a lui Opișan, dincolo de datele oferite de text. Figura muncitorului comunist Opișan, a luptătorului neînfricat pentru libertatea și fericirea poporului, a dobîndit, grație interpre-

tării lui Kiss, o măreție demnă și foarte prețioasă în spectacol. E un exemplu de realizare actricească pe *semnificația*, pe *mesajul* personajului, care depășește dimensiunile mai mult sau mai puțin reduse ale textului vorbit.

Spectacolul regizat de Vlad Mugur, în decorurile lui Perahim și cu participarea dăruită a întregului colectiv artistic și tehnic, a pus în valoare piesa lui Baranga, evidențiindu-i actualitatea și trăinicia în timp. Dialogul a răsunat proaspăt, bogat în idei și înțelesuri, scris parcă în ajunul mării sărbători. Pentru Teatrul Secuiesc din Tg. Mureș, *Arcul de triumf* înseamnă un pas înainte în asimilarea valorilor certe ale dramaturgiei noastre originale, ca și în arta spectacolului. Se poate spune că teatrul din Tg. Mureș a sărbătorit marea zi a Eliberării printr-un spectacol de înaltă ținută patriotică și artistică, făcîndu-se ecoul și cronica incandescentelor clipe cînd partidul a dus poporul nostru la strălucita biruință de la 23 August 1944.

Fl. P.

Scenă din actul I

